

HARIS DURAKOVIĆ

Nastava historije u gimnaziji

Dugo vremena se čekalo na jedan skup koji bi tretirao problematiku nastave historije u školama u BiH. U organizaciji Odsjeka za historiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu održan je takav skup 12. maja 2011. Detektirani su brojni problemi u nastavi historije, počevši od osnovne škole, pa do fakulteta.

U ovom izlaganju će biti riječi o nastavi historije u gimnazijama Hercegovačko-neretvanskog kantona, koje nastavu izvode na bosanskom jeziku. Već iz ove rečenice može se naslutiti jedan od problema. Na području Hercegovačko-neretvanskog kantona imamo gimnazije koje izvode nastavu na bosanskom jeziku i gimnazije koje izvode nastavu na hrvatskom jeziku. To nije problem, obzirom da su i bosanski i hrvatski i srpski jezik službeni jezici u Bosni i Hercegovini. Problem je u različitim nastavnim planovima i programima, različitim udžbenicima. Primjer je Gimnazija Mostar, gdje se u jednoj smjeni izvodi nastava po jednom planu i programu, a u drugoj po drugom planu i programu. Realizaciju nastavnog plana i programa na bosanskom jeziku prati Pedagoški zavod Mostar, nastavnog plana i programa na hrvatskom jeziku Zavod za školstvo Mostar. Dakle, u Mostaru postoje dva pedagoška zavoda nadležna za područje Hercegovačko-neretvanskog kantona, dok npr. u Srednjobosanskom kantonu pedagoški zavod i ne postoji.

Kada posmatramo i poredimo stanje nastave u gimnazijama Hercegovačko-neretvanskog kantona sa stanjem u drugim dijelovima Bosne i Hercegovine, opet postoje velike razlike. Načelno to ne bi bio problem. Problem se javlja kada učenik pređe iz gimnazije iz Sarajeva u gimnaziju u Mostar. Primjer je učenica čiji su se roditelji preselili iz Sarajeva u Mostar. Učenica je pohađala drugi razred jedne sarajevske gimnazije i upisala se u drugi razred Druge gimnazije Mostar. Prema nastavnom planu i programu u općim gimnazijama Kantona Sarajevo historija je zastupljena sa po dva časa u prvom i drugom razredu, dok je u općim i jezičkim gimnazijama Hercegovačko-neretvanskog kantona historija zastupljena po dva časa od prvog do četvrtog razreda. Tako je spomenuta učenica u drugom razredu gimnazije u Sarajevu, iz historije učila savremenu historiju. Dolaskom u drugi razred u gimnaziji u Mostaru, desio se problem, jer se u drugom razredu gimnazije u Mostaru uči srednji vijek, a tek u četvrtom razredu savremena historija. Postavljamo pitanje nadležnim institucijama, kako riješiti ovakve probleme.

Tu smo već kod sljedećeg problema – broj časova historije se smanjuje. Profesori historije, neopravdano, ostaju bez posla. Mišljenja smo da je nedopustivo da opće gimnazije u Sarajevu imaju historiju samo u prvom i drugom razredu. To apsolutno nije praksa ni u gimnazijama u entitetu Republika Srpska, a ni u susjednim zemljama. U gimnazijama društveno-jezičkog smjera u Republici Srpskoj nastava historije zastupljena je sa po dva časa u prvom i drugom razredu, te sa po tri časa u trećem i četvrtom razredu. U općim gimnazijama Hercegovačko-neretvanskog kantona, historija je zastupljena sa po dva časa sedmično, od prvog do četvrtog razreda. Druga gimnazija Mostar je specijalizirana gimnazija u kojoj djeluju tri obrazovna smjera: pedagoški, matematičko-informatički i filološki. U Nastavnom planu i programu za pedagošku i matematičko-informatičku gimnaziju historija je zastupljena sa po dva časa u prvom i drugom razredu i sa po jednim časom u trećem i četvrtom razredu. Smatramo da je potrebno ujednačiti broj časova historije u gimnazijama u Bosni i Hercegovini.

Kada je riječ o udžbenicima koji se koriste u gimnazijama Hercegovačko-neretvanskog kantona, i tu postoje određene razlike. Na početku svake školske godine, škole dobiju od Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke Katalog udžbenika dopuštenih za korištenje u nastavi. Obično su tu po dva-tri udžbenika za svaki razred i svaki predmet. Na profesoru je da izabere udžbenike po svom nahođenju.

Profesori historije u gimnazijama koje izvode nastavu na bosanskom jeziku na početku školske godine imaju sastanak u Pedagoškom zavodu Mostar, gdje se doneše odluka o izboru udžbenika koji će se koristiti u nastavi. Tako je napravljen izbor sljedećih udžbenika historije za korištenje u nastavi:

- H. Hadžiabdić, E. Dervišagić, *Udžbenik historije za prvi razred gimnazije*, Bosanska knjiga, Tuzla, 2007.
- E. Kurtović, S. Hajrulahović, *Udžbenik historije za drugi razred gimnazije*, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2007.
- V. Smriko, A. Husić, *Udžbenik historije za treći razred gimnazije*, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2007.
- Z. Šehić, A. Kovačević, A. Leka, *Udžbenik historije za četvrti razred gimnazije*, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2007.

Poznato je da su ovi udžbenici pisani na osnovu Smjernica za pisanje udžbenika historije za osnovne i srednje škole u Bosni i Hercegovini.¹ U odnosu na udžbenike iz ranijih godina vidljiv je određeni napredak. Međutim, niti uz jedan ovaj udžbenik nema historijske čitanke, radne sveske za učenike, a ni priručnika za nastavnike, što je predviđeno Smjernicama.

Tako u tački 3. 3. stoji: “uz udžbenike, autori su dužni izraditi i priručnik za nastavnike. Priručnik treba ponuditi primjere obrade nastavne jedinice, kao i oblike

¹ Smjernice su objavljene u *Službenom glasniku BiH*, broj 5, godina 2007.

i metode rada, ciljeve, zadatke, rezultate učenja, nastavna sredstva, te minimum didaktičkih sredstava”²

U tački 3. 18. stoji: “Radna sveska za učenike treba pratiti udžbenik i koristiti se radi sistematizacije gradiva. Radne sveske mogu biti skromnije dizajnirane; ne moraju biti u boji, niti štampane na skupom papiru”³

Pored gore navedenih problema, nastava historije se u školama svodi na profesora, udžbenik i tablu. Škole nisu najbolje opremljene nastavnim pomagalicama. Npr. mi u Drugoj gimnaziji Mostar posjedujemo nekoliko historijskih karata i određenu literaturu u biblioteci, tako da je profesoru prilično teško osmisliti dobar interaktivan čas.

Kao pozitivan primjer ovdje bi izdvojili dva priručnika. Oba priručnika, u određenoj mjeri, mogu izuzetno pomoći u kreiranju dobrog časa. To su:

- Grupa autora, *Obični ljudi u neobičnoj zemlji: svakodnevni život u BiH, Hrvatskoj i Srbiji 1945-90. – Jugoslavija između istoka i zapada*, Euroclio, Beograd, 2007.
- Grupa autora, *Historijske čitanke 1-4, Nastava moderne historije u Jugoistočnoj Evropi (dodatni nastavni materijal)*, Centar za demokraciju i pomirenje u Jugoistočnoj Evropi, Sarajevo, 2007.

Inače, u školama koje rade po planu i programu na bosanskom jeziku, a za koje je nadležan Pedagoški zavod Mostar, u proteklih pet-šest godina napravljen je određeni iskorak u izvođenju nastave historije. Stavljene su akcenat na interaktivnu nastavu, na korištenje multimedijalnih nastavnih pomagala, te korištenje i analizu historijskih izvora na časovima historije.

Sve navedeno ugrađeno je u Nastavni plan i program historije za gimnazije, kojeg je odobrilo Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Hercegovačko-neretvanskog kantona 30. 9. 2009. godine. U Nastavni plan i program su ugrađeni ciljevi i zadaci tematskih cjelina, očekivani rezultati i obrazovni ishodi, zatim vrijednosti, stavovi i sposobnosti koje trebaju učenici usvojiti, aktivnosti učenika i aktivnosti nastavnika. Ovo je rezultat timskog rada i dobre saradnje između profesora historije i Pedagoškog zavoda Mostar.

Na kraju, složiti ćemo se da je uloga historije u odgojno-obrazovnom procesu jako bitna, ali pitanje je da li je društvo, a time i učenici svjesni te uloge. Također trebamo sebi postaviti pitanje šta je uzrok takvih stavova. Dovoljno je spomenuti da je dob učenika koji pohađaju gimnaziju je od 15 do 19 godina, te da je to vrijeme u kojem učenici sazrijevaju, percipiraju i shvataju društvene procese. Imajući to u vidu važnost objektivnog i temeljitog prezentiranja prošlosti ljudskog društva i

² *Službeni glasnik BiH*, broj 5, godina 2007, str. 178.

³ *Službeni glasnik BiH*, broj 5, godina 2007, str. 178.

naroda Bosne i Hercegovine izuzetno je bitna. Učenici kroz izučavanje historije stiču sliku svijeta u kojem žive, uče se samostalnom donošenju zaključaka, objektivnom prosuđivanju. Učenici se uče da uvažavaju tuđe mišljenje, a svoje obrazlože valjanjima argumentima; shvataju da nesuglasice trebaju rješavati dijalogom i na miroljubiv način; razvijaju senzibilitet prema umjetnosti, kroz historiju umjetnosti, historiju filma, historiju muzike.

Naše preporuke za unapređenje nastave historije bile bi sljedeće:

- da se radi na izradi priručnika za nastavnike i radnih sveski za učenike;
- da se napravi izbor poučnih dokumentarnih filmova koji bi se mogli koristiti u nastavi, da taj izbor izvrše fakulteti, te da ga preporuče ministarstvima obrazovanja;
- da se razmišlja o izradi web stranice po ugledu na hrvatski povijesni portal;
- da fakulteti ostvare bolju saradnju sa pedagoškim zavodima;
- da fakulteti barem jednom godišnje organizuju ovakve okrugle stolove.

Kada je riječ o statusu historije kao predmeta u školama bilo bi dobro da autoriteti iz oblasti historijske nauke više javno ukazuju na važnost historije u školama, da se više bore za status historije u srednjim školama, jer u svim reformama (npr. EU-VET) broj časova historije se drastično smanjuje.